

Hideg István Milán

Társadalmi fenntarthatóság és végrehajtás: az Európai Unió intézkedései a határon átnyúló követelések sikeres végrehajtása érdekében, különös tekintettel az európai számlazárolási rendeletre

A végrehajtás kapcsolata a társadalmi fenntarthatósággal

A társadalmi fenntarthatóság szolgálatába állított – korábban már bemutatott – klasszikus perjogi és alternatív eljárásjogi eszközök nem tudnának kellő jogvédelmet biztosítani a vitarendezést lezáró döntés végrehajtásának biztosítását lehetővé tevő szabályozás nélkül. Ezt felismerve az uniós jogalkotó a határon átnyúló ügyekben a követelések végrehajtása érdekében sajátos szabályokat alkotott. Ezek a végrehajtási szabályok a társadalmi fenntarthatóságot szolgáló uniós joganyag sarokkövét képezik, és lehetővé teszik a jogvédelem gyakorlati megvalósulását az állami kényszer alkalmazása útján is.

Az Európai Unió a polgári igazságügyi együttműködés keretében a kezdetektől napjainkig több jogforrást¹ fogadott el annak érdekében, hogy előmozdítsa a tagállami bírósági határozatok határon átnyúló sikeres végrehajtását (erről lásd részletesen *A társadalmi fenntarthatóság és az uniós polgári eljárásjog kapcsolatáról általában – Bevezetés* című fejezetben írtakat). E folyamat „csúcstermékeként” egyrészt olyan jogi aktusokat alkottak, amelyek a joghatóságra, az elismerésre és a végrehajtásra vonatkozó eljárásjogi szabályokon túl (*A tagállami határozatok végrehajtásának fejlődéstörténete az Európai Unióban* című alfejezet) meghatározzák az alkalmazandó jogot, illetve szabályozzák a tagállamok közötti együttműködést is (lásd az *A jogfejlődés új irányvonalai: az alkalmazandó jog meghatározása és a tagállamok közötti együttműködés*

¹ Gombos Katalin: A polgári ügyekben való igazságügyi együttműködés legújabb fejleményei. *Jogtudományi Közlöny*, 64. (2009), 3.

szabályozása című alfejezetben írtakat), másrészt pedig olyan jogi aktusokat is elfogadtak, amelyek célja az adós vagyonának a feltérképezhetősége (*Az ideiglenes számlázárolást elrendelő európai végzés* és *A számlázárolási eljárás jövője* című alfejezet).

Tanulmányomban elsősorban az utóbbi tárgykör elemzésére helyezem a hangsúlyt, mivel amíg az adósoknak lehetőségükben áll vagyonukat elrejtteni, eltitkolni a hatóságok előtt, addig nem lehet sikeres a velük szemben elrendelt végrehajtási eljárás, függetlenül attól, hogy az egyes tagállami jogok közti különbségek épp milyen fokú nehézséget jelentenek a határon átnyúló végrehajtási eljárásokban. Erre tekintettel kiemelt figyelmet fordítok az Európai Parlament és a Tanács által 2014. május 15-én elfogadott, a polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamközi követelésbehajtás megkönnyítése érdekében az ideiglenes számlázárolást elrendelő európai végzés eljárásának létrehozásáról szóló 655/2014/EU rendelet (számlázárolási rendelet) szabályainak elemzésére (*Az ideiglenes számlázárolást elrendelő európai végzés* és *A számlázárolási eljárás jövője* című alfejezet), amely a határon átnyúló vagyoni jellegű pénzkövetelések biztosítása céljából megteremt egy új és egyedülálló európai eljárást.

A tagállami határozatok végrehajtásának fejlődéstörténete az Európai Unióban

Az Európai Unió a vagyoni jellegű ügyekben hozott ítéletek határon átnyúló hosszadalmas és bonyolult végrehajtásában a belső piac teljes kibontakozásának az egyik legjelentősebb akadályát látja, amely ellen már a kezdetektől fogva felvette a küzdelmet az Európai Gazdasági Közösség hat alapító tagállama (Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Nyugat-Németország, Olaszország). E tagállamok 1968. szeptember 27-én aláírták a Brüsszeli Egyezményt, amely 1973. február 1-jén lépett hatályba.

Tekintettel arra, hogy a Brüsszeli Egyezményhez kezdetben csupán az Európai Gazdasági Közösség tagállamai csatlakozhattak, így a bővítés érdekében szükség volt egy újabb egyezmény kötésére, amely az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) tagállamaira is kiterjesztette a Brüsszeli Egyezmény hatályát. Az egyezményt 1988. szeptember 16-án a svájci Lugano városában írták alá, amelynek hatálybalépését követően Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Izland, Luxemburg, Nagy-Britannia, Németország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Spanyolország,

Svájc és Svédország is azonos szabályokat alkalmazott a külföldi bírósági ítéletek elismerését és végrehajtását illetően.

Kengyel Miklós a Brüsszeli Egyezményt és a Luganói Egyezményt az európai polgári eljárásjog legfontosabb kiinduló forrásainak tekinti. A Brüsszeli Egyezmény érdeként kiemeli, hogy a szerződő államok a joghatóság, illetve az elismerés és a végrehajtás egységesítése érdekében lemondtak nemzeti szuverenitásuk egy részéről, mivel a Brüsszeli Egyezménynek elsőbbséget adtak a nemzeti joggal szemben, illetve ez az első olyan megállapodás, amellyel a joghatóság kérdését közvetlenül sikerült rendezniük.² A Brüsszeli Egyezmény III. cím 26. cikke kimondta, hogy az egyik szerződő államban hozott határozatot a többi szerződő állam külön eljárás nélkül elismeri, amely szabállyal a Brüsszeli Egyezmény a külföldi határozatok elismerése terén is nagy lépést tett előre. Kengyel a Luganói Egyezmény jelentőségét pedig abban látja, hogy azok az államok is szerződő partnereivé válhattak, amelyek a Luganói Egyezmény aláírásra történő közzétételének időpontját követően váltak az Európai Közösségek vagy az Európai Szabadkereskedelmi Társulás tagjává, továbbá azok az államok is, amelyeket a 62. cikk (1) bekezdés b) pontja értelmében csatlakozásra hívtak fel. Az európai államok számára biztosított csatlakozási lehetőség mellett a Luganói Egyezmény a Brüsszeli Egyezmény néhány rendelkezését tartalmában is megváltoztatta.

A jogfejlődés³ következő szakaszában a Brüsszeli Egyezményt felváltotta a polgári és kereskedelmi ügyekben a Tanács által 2000. december 22-én elfogadott, a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK rendelet, amely magával hozta a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás eltörlésének gondolatát; továbbá szükséges kiemelni a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról szóló 805/2004/EK rendelet (2004. április 21.) megalkotását is, amelyet a jogirodalom immáron paradigmaváltásként értékelt, mivel a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás helyett bevezette a végrehajtandó határozat európai végrehajtási jogcímmel való felruházására irányuló eljárást.⁴

² A Brüsszeli Egyezményben foglalt joghatósági szabályok alkalmazhatóságához – a tárgyi és az időbeli feltételek fennállása mellett – csak arra van szükség, hogy az alperes lakóhelye valamelyik szerződő államban legyen. Lásd bővebben Kengyel Miklós: *Brüsszeltől Brüsszelig. Tanulmányok az európai polgári eljárásjog köréből*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2017.

³ Gombos (2014b) i. m.

⁴ Kengyel Miklós: Búcsú a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárástól. *Pro Futuro*, 5. (2015), 1.

Az Európai Tanács 2009. december 10–11. napjai között Brüsszelben tartott ülésén új többéves programot fogadott el *A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa* címmel, amellyel folytatni kívánta az összes közbenső intézkedés,⁵ kiváltképp a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás eltörlésének folyamatát. Ennek eredményeképp született meg a Brüsszel I. rendelet helyébe⁶ lépő Brüsszel Ia. rendelet. Ezzel lényegében teljesítették az Európai Unió működéséről szóló szerződés 3. Fejezet 81. cikk (2) bekezdés *a*) pontjában meghatározott azon célkitűzést, amely szerint az Európai Parlament és a Tanács a rendes jogalkotási eljárás keretében intézkedéseket állapít meg – különösen, ha ez a belső piac megfelelő működéséhez szükséges –, biztosítandó a következőket: „[A] bírósági és bíróságon kívüli ügyekben hozott határozatok tagállamok közötti kölcsönös elismerését és azok végrehajtását.”

Modern világunkban a határon átnyúló követelések végrehajtását jelentősen megnehezíti az elektronikus alapokra helyezett pénzforgalom felgyorsulása vagy másképp a globalizáció jelensége, amelynek következményeként lényegesen megnőtt a különböző fedezetelvonó magatartások száma az utóbbi években. E problémakört az Európai Bizottság már a 2000-es évek közepén felismerte: a 2006. évi zöld könyv⁷ a bankszámlák letiltásának kérdéseivel, a 2008. évi zöld könyv⁸ pedig az adósok vagyoni helyzetének átláthatóságával foglalkozott. Emellett az Európai Unión belüli különbségek az új tagállamok 2004-es csatlakozását követően még tovább nőttek, ugyanis e tagállamok vagy a sajátos nemzeti szabályozásukat hozták magukkal, vagy a csatlakozást megelőző jogharmonizáció során más-más mintákat választottak. A felsorolt problémák következtében az Európai Bizottság által a 2007 és 2013 közötti időszakra meghirdetett Civil Justice Program első pályázati kiírásában a tagállamok közötti igazságügyi együttműködés előmozdítása és a jogbiztonság növelése az első

⁵ Gombos Katalin: Judicial cooperation in the European Union. In Jakab Éva – Pozsonyi Norbert (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Molnár Imre egyetemi tanár 80. születésnapjára*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2014c.

⁶ Gombos Katalin: A fogalom-meghatározások jelentősége a Brüsszel I. rendelet módosítása kapcsán. In Osztoivits András (szerk.): *A Brüsszel I. rendelet reformja*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2012.

⁷ A 2006. évi zöld könyv szemléletes leírása szerint „az adósok manapság képesek pénzeiket azonnal átutalni a hitelezőjük által ismert számláról egy másik számlára ugyanabban vagy egy másik tagállamban, a hitelezők nem képesek ugyanilyen gyorsasággal zárolni ezeket a pénzeket”. COM(2006)618 final, 3.

⁸ COM(2008)128 final.

helyen támogatott témák közé került.⁹ E folyamatok ékköve a számlázárolási rendelet, amely 2017. január 18-án lépett hatályba azzal a célkitűzéssel, hogy a polgári és a kereskedelmi ügyekben megítélt követelések határon átnyúló végrehajtását megkönnyítse a hitelezők számára. A következőkben a számlázárolási rendelet szabályait elemzem, amely során a hatékony hitelezői érdekérvényesítés kérdéseire helyezem a hangsúlyt.

Az ideiglenes számlázárolást elrendelő európai végzés

A szabályozásról általában

A bíróság az ideiglenes számlázárolást elrendelő európai végzéssel megakadályozza, hogy az adós szabadon rendelkezzen a bankszámláján szereplő pénzösszeg egészével vagy bizonyos részével, ennek körében előírja a bank számára, hogy az adós pénzösszegeket ne utalhasson át, illetve ne vehessen kézhez, valamint arra is utasíthatja a bankot, hogy csoportosítsa a végzésben megjelölt összeget egy zárolási célokra létrehozott külön bankszámlára.¹⁰

Fontos követelmény, hogy a bíróság abban az esetben bocsáthatja ki az ideiglenes számlázárolást elrendelő európai végzést, amennyiben a hitelező és az adós közti jogvita határon átnyúló elemmel bír. A számlázárolási rendelet szabályai értelmében nemzetközi elemről akkor beszélhetünk, ha az érintett bankszámlát egy másik tagállamban vezetik, mint amely tagállamban az a bíróság található, ahol a hitelező a kérelmet benyújtotta a számlázárolási végzés kibocsátása iránt, vagy mint ahol a hitelező lakóhelye/székhelye található. Az adóst illetően nincs olyan kikötés, hogy a lakhelyének/székhelyének valamely európai uniós tagállamban kell lennie, azaz az adós vonatkozásában csupán az a lényeges, hogy valamely tagállamban bankszámlával rendelkezzen.

A szabályozás egyedülálló jellegét az adja, hogy a bíróság a számlázárolási eljárás során kizárólag a hitelezőt, illetve a hitelező által megjelölt tanúkat

⁹ European Commission: *Civil Justice Programme (2007–2013)*. 2007. Call for proposals 2009-1. 3. Programme objectives and priorities: 3.1 Projects aimed at promoting judicial cooperation in civil matters, with the aim of contributing to the creation of a genuine European area of justice in civil matters based on mutual recognition and mutual confidence.

¹⁰ A pénzüzetek kötelezettségeiről lásd Hideg Milán István: Az ideiglenes számlázárolást elrendelő európai végzés, különös tekintettel a bankok kötelezettségeire. *Gazdaság és Jog*, 27. (2019b), 5.

hallgatja meg, ellenben a rendelet az adós meghallgatását kifejezetten megtiltja, sőt még azt sem teszi lehetővé, hogy a bíróság értesítse őt az eljárás megindulásáról. A rendelet a *meglepetéshatás* elérésével kívánja megakadályozni azt, hogy az adós eltüntethesse a bankszámláján szereplő pénzeszegeket.

A számlazárolási rendelet fent ismertetett szabályai rendkívülinek számítnak, hiszen mind az Európai Unió jogi aktusai által szabályozott határon átnyúló, mind a tagállami jogok által szabályozott belső jogi bírósági eljárásokban kiemelt jelentőséggel bír a kontradiktórius eljárás elvének érvényesülése, amely azt a követelményt támasztja a bírósággal szemben, hogy mindkét felet meghallgassa az eljárás során, vagy legalábbis biztosítsa a személyes meghallgatás lehetőségét az ellenérdekű felek számára. Az Európai Közösségek Bírósága már 1980-ban kimondta a 125/79. számú Denilauler-ügyben, hogy nem felel meg az adósvédelmi szabályoknak az olyan eljárás, amely során a bíróság anélkül hozott ítéletet, hogy idézést bocsátott volna ki az adós személyes meghallgatására, valamint ha az ítéletet előzetes kézbesítés nélkül kívánják végrehajtani az adóssal szemben.¹¹ Az Európai Közösségek Bíróságának negyvenéves megállapításával fordul szembe a számlazárolási rendelet azzal, hogy megtiltja az adós előzetes értesítését és meghallgatását az eljárás során. A téma érzékenységet mi sem mutatja jobban, mint hogy a számlazárolási rendelet elfogadását megelőző jogalkotási folyamat kirívóan hosszú ideig tartott. Az Európai Bizottság már 2006 októberében elfogadta *Az ítéletvégrehajtás hatékonyságának javításáról az Európai Unióban: bankszámlák letiltása* című zöld könyvet, amelyben javaslatot tett egy, a bankszámlák zárolását szolgáló európai ideiglenes intézkedés megalkotására.¹² A Bizottság javaslatát a Tanács munkacsoportja húsz ülésen vitatta meg, a jogi aktust végső soron csupán 2014. május 15-én írták alá. Ezt követően a számlazárolási rendelet hatálybalépésére még közel három évet kellett várni (2017. január 18.), azaz a teljes folyamat több mint tíz évig tartott.¹³ Álláspontom szerint ennek okai abban keresendők, hogy az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés csak akkor lehet hatékony eszköz a hitelezők kezében, ha az adós nem rendelkezik tudomással az ellene folyó eljárásról, ugyanakkor

¹¹ Schweighardt Zsanett: Tagállamközi követelésbehajtás – Ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés. *Európai Jog*, 18. (2018), 3.

¹² Mészáros Pál Emil: Ideiglenes intézkedések az európai polgári eljárásjogban és a „nem tagállami” ideiglenes számlazárolást elrendelő végzés. *Európai Jog*, 18. (2018), 3. 10.

¹³ Inga Kacevska et alii: *Az Európai Unió jogszabályainak hatékony elfogadása, átültetése, végrehajtása és alkalmazása a polgári igazságügy területén*. Riga, Ministry of Justice of the Republic of Latvia, 2015.

ennek ellensúlyozásaként rendkívül nehéz olyan szabályokat megalkotni, amelyek kellőképpen kompenzálják az adós előzetes értesítésének és meghallgatásának hiányát. A jogalkotó a számlázárolási eljárás „kíméletlen erőskezűségét” oly módon kívánja ellensúlyozni, hogy a hitelezővel, a bírósággal, a végrehajtó hatósággal, illetve a bankokkal és a különböző pénzügyi intézetekkel szemben olyan szigorú követelményeket támaszt, amelyek útján a lehető legnagyobb mértékben igyekszik garantálni az adós „megmaradó” jogait.¹⁴ E szabályok teljes körű betartása ugyanakkor a hitelező érdekében is rendkívül fontos, mivel az adós az esetlegesen jogtalanul alkalmazott számlázárolási végzés ellen jogorvoslati kérelmet terjeszthet elő, amellyel megghiúsíthatja – az egyébként jogszerűen fennálló – hitelezői követelés számlázárolás útján való biztosítását. A következőkben a rendelet azon szabályait elemzem, amelyek a számlázárolási végzés elrendelésének és végrehajtásának sikerét kívánják előmozdítani, ezzel mintegy megteremtve a feltételeit a számlázárolási végzés útján biztosítani kívánt követelés későbbi sikeres végrehajtásának is.

A hitelező kérelmével szemben támasztott tartalmi és formai követelmények

A követelés fennállásának igazolása

A hitelező köteles a számlázárolás elrendelése iránti kérelmében minden olyan információt a bíróság rendelkezésére bocsátani, amelyek a követelés létét és kielégülésének veszélyben forgását igazolják. Abban az esetben, ha a hitelező már rendelkezik ügydöntő bírósági határozattal, közokirattal vagy perbeli egyezséggel, ezek benyújtásával hitelt érdemlően tudja igazolni követelésének fennállását, vagyis ebben az esetben a bíróságnak a követelés fennállását igazoltnak kell tekintenie.¹⁵

A követelés igazolásának valós problémája akkor merül fel, ha a hitelező még nem jutott ügydöntő határozathoz, mivel ebben az esetben még azt is hitelt érdemlően bizonyítani kell a számlázárolási eljárást lefolytató bíróság előtt, hogy jók az esélyei arra, hogy az adóssal szembeni követelését meg fogja ítélni

¹⁴ A számlázárolási rendelet adósvédelmi szabályairól lásd Hideg Milán István: Adósvédelem az ideiglenes számlázárolást elrendelő európai végzés eljárásában. *Gazdaság és Jog*, 28. (2020), 2.

¹⁵ 655/2014/EU rendelet 8. cikk (3) bekezdés.

számára az ügy érdemében eljáró bíróság.¹⁶ Amennyiben a számlázárolási eljárást lefolytató bíróság arra az álláspontra helyezkedik, hogy a hitelező által mellékelte igazolások nem elégségesek a követelés fennállásának valószínűsítéséhez, úgy megkövetelheti a hitelezőtől további bizonyítási eszközök, elsősorban okiratok bemutatását, de egyebekben az eljárás során lehetőség van a hitelező és a hitelező tanúinak a meghallgatására is.¹⁷ Abban a kérdésben ugyan hallgat a rendelet, hogy lehetősége van-e a bíróságnak hivatalból tanúk meghallgatására, de Mohr szerint kizárólag a hitelezőt illeti meg a „tanúk kiválasztásának a joga”, miután a 9. cikk (2) bekezdésében foglalt rendelkezés a „hitelező tanúit”, vagyis a hitelező érdekkörében felmerülő személyeket említi.¹⁸ Ennek megfelelően a bíróság csak azokat a személyeket hallgathatja meg tanúként, akik vallomástételére kiterjed a hitelező indítványa.

A hitelező kötelezettségei közé tartozik az is, hogy a bíróság által meghatározott összegű biztosítékot nyújtson annak érdekében, hogy biztosítható legyen a számlázárolási eljárás jogintézményével való visszaélés megelőzése abban az esetben, ha a hitelező még nem jutott olyan ügydöntő határozathoz, amely igazolná követelésének fennállását. A biztosítékadás mellett a hitelező kötelezettségét képezi az is, hogy a megadott határidőn belül megindítsa az ügy érdemében való eljárást, és annak tényét igazolja a bíróság előtt. Amennyiben ennek nem tesz eleget a hitelező, az a számlázárolási végzés visszavonását vagy az eljárás megszűnésének következményét vonja maga után.¹⁹ Ha pedig a hitelező már rendelkezik ügydöntő határozattal, úgy a számlázárolási eljárást lefolytató bíróság mérlegelésén múlik, hogy biztosíték nyújtására kötelezi-e őt.²⁰

Bár a 12. cikk (3) bekezdése kifejezetten rögzíti, hogy a biztosítékadás során olyan biztosítéknyújtási formák jöhetnek számításba, amelyeket az adott bíróság székhelye szerinti tagállam joga alapján biztosítékként lehet elfogadni,²¹

¹⁶ 655/2014/EU rendelet 7. cikk (2) bekezdés.

¹⁷ 655/2014/EU rendelet 9. cikk (1) bekezdés.

¹⁸ Franz Mohr: *Die vorläufige Kontenpfändung*. Wien, NexisLexis Verlag ARD – ORAC GmbH & Co KG, 2014. 66–67.

¹⁹ 655/2014/EU rendelet 10. cikk (2) bekezdés.

²⁰ 655/2014/EU rendelet 12. cikk (2) bekezdés.

²¹ A 12. cikk (3) bekezdése szerint, ha a bíróság előírja a biztosíték nyújtását, akkor tájékoztatnia kell a hitelezőt az előírt összegről és arról, hogy a bíróság székhelye szerinti tagállam joga alapján a biztosítékok mely formái fogadhatók el. Egyúttal jeleznie kell a hitelezőnek, hogy amint rendelkezésre bocsátotta az e követelményeknek megfelelő biztosítékot, a bíróság ki fogja bocsátani a számlázárolási végzést.

ezen rendelkezés egyebekben a 46. cikk (1) bekezdésében foglalt szabályból is következik, amely szerint minden olyan kérdésben, amelyről a rendelet kifejezetten nem rendelkezik, az eljárás helye szerinti tagállam joga az irányadó. A gyakorlatban biztosíték gyanánt elsősorban zálogjogra, készpénzre, különböző értékpapírokra, valamint kezességi szerződésre és garanciaszerződésre lehet számítani.²²

Veszélyhelyzet

Miután a hitelező sikerrel igazolta a bíróság előtt a követelés fennállását, a második lépés, hogy hitelt érdemlően igazolja azt is, sürgősen szükség mutatkozik a számla zárolására, „befagyasztására”, vagyis hogy fennáll annak valós kockázata, miszerint a számlazárolás hiányában a hitelező követelésének az adóssal szembeni későbbi végrehajtása meghiúsul vagy számottevően nehezebb lesz.²³ Mohr szerint a számlazárolási rendelet e szabálya túlságosan bonyolult, ehelyett célszerűbb lenne a hitelezőktől annak bizonyítását megkövetelni, hogy kétséges a követelés kielégítése. Javaslatá szerint a jogalkotó a számlazárolási rendelet szabályai közé átemelhette volna a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK irányelv 9. cikk (2) bekezdésében alkalmazott formulát, amely az ideiglenes intézkedések kapcsán „valószínűsítést” vár el. E szabály alapján az üzletszerűen elkövetett jogsértés esetén a tagállamok biztosítják, hogy a bíróságok övintézkedésként elrendelhessék a feltételezett jogsértő személy ingó és ingatlan vagyonának lefoglalását, beleértve bankszámláinak befagyasztását és egyéb vagyontárgyainak lefoglalását, amennyiben a sértett fél igazolja, hogy kártérítési igényének teljesítése kétséges.²⁴

A számlazárolási rendelet nem szabályozza, hogy konkrétan milyen veszélyeztetési cselekményeket vehet a bíróság figyelembe. Álláspontom szerint a magyar bírósági gyakorlat számára elsősorban a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 404. § (1) bekezdésében szabályozott csődbűncselekmény elkövetési magatartásai lehetnek az irányadók, vagyis a vagyon elrejtése, eltitkolása, megrongálása, megsemmisítése, színlelt ügylet kötése, kétes követelés elismerése, valamint az észszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes

²² Mohr (2014) i. m. 78.

²³ 655/2014/EU rendelet 7. cikk (1) bekezdés.

²⁴ Mohr (2014) i. m. 45–46.

más cselekmény. Emellett a veszélyeztetési cselekmények körébe természetesen nemcsak olyan magatartások tartozhatnak, amelyek a büntetőjogi felelősségre vonást is megalapozzák, hanem például az adósnak az ugyanazon felek közti korábbi, másik jogvitában tanúsított magatartása is alapot adhat a bíróság azon következtetésének, miszerint fennáll az esélye az adós „újabb fedezetelvonó jellegű üzleti tevékenységének, ténykedéseinek”. Sőt, az adós vagyoni értékeinek a típusa is kockázatot jelentő körülménynek számíthat, ugyanakkor az adós által kifejtett, a mindennapi életben gyakran előforduló olyan tranzakciós (üzleti) tevékenység semmiképp sem tekinthető a kockázat előjelének, mint például a saját maga vagy a családja megélhetésére fordított szükséges kiadásai.²⁵

A bankszámla fellelhetősége

A 8. cikk szerint a hitelező a kérelmében köteles feltüntetni az adós számláját vezető bank azonosítását lehetővé tévő adatokat, így például a pénzüintézet nevét és címét, ugyanakkor a bankszámla számát nem kötelező megadnia, de amennyiben a pontos bankszámlaszámról is tudomással bír, úgy értelemszerűen célszerű azt közölnie a bírósággal.

A határon átnyúló követelések sikeres végrehajtását kívánják előmozdítani a számlazárolási rendelet 14. cikkében foglalt rendelkezések, amelyek segítséget nyújtanak azoknak a hitelezőknek, akik nem rendelkeznek tudomással az adós számláját vezető bank azonosításához szükséges adatokról. E szabályok értelmében a hitelező kérelmet terjeszthet elő a számlainformációk beszerzése iránt ahhoz a bírósághoz, amely joghatósággal rendelkezik a számlazárolási kérelem elbírálására is: ha a hitelező valamely tagállamban olyan végrehajtható bírósági határozathoz vagy közokirathoz, illetve olyan végrehajtható perbeli egyezsége jutott, amelynek értelmében az adós köteles megfizetni a hitelező követelését, és a hitelező okkal feltételezi, hogy az adós egy bizonyos tagállamban valamely banknál egy vagy több bankszámlával rendelkezik, de nem ismeri sem a bank

²⁵ Álláspontom szerint e kérdés eldöntése számos nehézséget vethet fel a gyakorlatban. Gondolhatunk például arra, hogy az adós arra hivatkozik, családi autót vásárolt a bankszámláján szereplő pénzüösszezből, és be tudja mutatni a gépjármű adásvételéről szóló szerződést a bíróság számára. Annak a kérdésnek az eldöntése, hogy az adós ténylegesen családi célokra használja-e a vásárolt autót, hosszadalmas bizonyítást igényelhet, amely nyilvánvalóan ellentétes a számlazárolási eljárás egészét átható sürgősség kritériumával.

nevét és/vagy címét, sem az IBAN-számot, a BIC-kódot vagy a bank azonosítását lehetővé tevő egyéb banki számot, akkor kérelmezheti a bíróságtól a végrehajtás helye szerinti tagállam információs hatóságának abból a célból való megkeresését, hogy az szerezzé be az adós bankszámlájának azonosításához szükséges információkat. Példának okáért erre utaló jel lehet, ha az adós valamely tagállamban céget alapított, mivel valószínűsíthető, hogy gazdasági tevékenységéből adódóan abban a tagállamban bankszámlát is nyitott.²⁶

A 14. cikk (5) bekezdésében foglalt szabály minimumkövetelményként előírja a tagállamok számára, hogy hatékony módszereket kell biztosítaniuk a szükséges információk beszerzése céljából. Ilyen módszer például az adott tagállam területén működő bármely bank kötelezésének lehetősége arra vonatkozóan, hogy az információs hatóság kérésére az adott pénzügyi intézmény közölje, az adós rendelkezik-e bankszámlával. A 14. cikk (5) bekezdése arra is kitér, hogy bármely módszer választása esetében az információk beszerzésében érintett valamennyi hatóságnak sürgősséggel kell eljárnia.

Az információs hatóság az információszerzés eredményéről köteles tájékoztatni a számlazárolási eljárást lefolytató bíróságot. Ennek során az a sajátos eset is előfordulhat, hogy az információs hatóság azt közli a bírósággal, hogy fellelte az adós számláját vezető bankot, ugyanakkor ezen a számlán nem szerepel pénzösszeg. Ettől függetlenül célszerű végzésével elrendelnie a bíróságnak a bankszámla ideiglenes zárolását, ugyanis előfordulhat, hogy a későbbiekben pénzösszeg kerül a bankszámlára, de álláspontom szerint a bíróságnak ebben az esetben is mindenképp meg kell határoznia azt a maximális összeget, amelynél többet nem zárolhat a pénzügyi intézmény.

Az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés formai és tartalmi követelményei

Általában

A bíróságnak az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzést az erre a célra rendszeresített formanyomtatványon kell kibocsátania, amely az A. részből és a B. részből áll. A 19. cikk (4) bekezdése szerint ha a számlazárolási végzés különböző bankoknál vezetett számlákat érint, úgy valamennyi érintett

²⁶ Mohr (2014) i. m. 80.

pénztintézet számára külön formanyomtatványt kell kiállítani, valamint a végzés rendelkező részét tartalmazó kivonatot is mellékelni szükséges.

Az A. rész

A 19. cikk (2) bekezdése szerint az A. résznek tartalmaznia kell *a)* a végzést elrendelő bíróság nevét és címét, valamint az ügy iktatási számát, *b)* a hitelező adatait, *c)* az adós adatait, illetve *d)* a végzéssel érintett bank nevét és címét. E cikk (2) bekezdés *e)* pontja rögzíti azt is, hogy ha a hitelező a kérelmében közölte az adós számlaszámát, akkor a végzésben a zárolandó bankszámla vagy bankszámlák számát is fel kell tüntetni, és adott esetben azt is, hogy az adós ugyanezen banknál vezetett esetleges további számláit is zárolni szükséges. Ehhez kapcsolódik az *f)* pontban előírt szabály is, amely szerint az A. részben azt is szerepeltetni kell, ha valamely zárolandó bankszámla számát a 14. cikk szerinti számlainformációk beszerzésére irányuló kérelem útján szerezték be, továbbá fel kell tüntetni *g)* a végzéssel zárolandó összeget, *h)* a végzés 24. cikk szerinti alkalmazására vonatkozó, a banknak szóló utasítást, *i)* illetve a végzés kibocsátásának idejét is.

Mindemellett a *j)* pont szerint ha a hitelező a számlazárolási végzés elrendelése iránti kérelmében ismertette a saját bankszámlaszámát az adós esetleges önkéntes teljesítése céljából, akkor a bíróság a számlazárolást elrendelő végzésben felhatalmazást ad a bank számára arra vonatkozóan, hogy az adós erre irányuló jelzése esetén utalja át a zárolt pénzeszközöket a hitelező számlaszámára.²⁷

A B. rész

A 19. cikk (3) bekezdése szerint a B. résznek tartalmaznia kell *a)* az ügy tárgyának ismertetését, a végzés kibocsátásának bírósági indokolását, *b)* a hitelező által esetlegesen nyújtott biztosíték összegét, *c)* adott esetben azt a határidőt, amelyen belül a hitelezőnek meg kell indítania az eljárást az ügy érdemében, és amelyen belül az eljárás megindítását igazolnia kell a végzést kibocsátó bíróság előtt, illetve *d)* adott esetben azt is fel kell tüntetni, hogy mely iratokat szükséges az adós jogainak érvényesítése céljából lefordítani. Az *e)* pont szerint bizonyos

²⁷ 655/2014/EU rendelet 24. cikk (3) bekezdés.

esetekben a B. részben azt is szerepeltetni szükséges, hogy a végzés végrehajtását a hitelezőnek kell kezdeményeznie, és ennek következtében a hitelezőnek kell továbbítania a végzést a végrehajtás helye szerinti tagállam illetékes hatóságának a 23. cikk (3) bekezdése alapján, illetve neki kell kezdeményeznie a végzés adós részére történő kézbesítését a 28. cikk (2), (3) és (4) bekezdései szerint. Emellett az *f)* pont szerint a B. részben a bíróságnak általános tájékoztatást szükséges adnia az adós rendelkezésére álló jogorvoslatokról is.

A zárolandó összeg

A 17. cikk (4) bekezdése alapján az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzést olyan összegre kell kibocsátani, amely a hitelező által a bíróság rendelkezésére bocsátott bizonyítékok és az alapul szolgáló követelésre alkalmazandó jog alapján indokolt, és amely kiterjed a végzés kibocsátásának időpontjáig esedékes kamatokra és egyéb költségekre is. E szabály alapján a bíróság nem feltétlenül a hitelező által kért összegben rendeli el az adós bankszámlájának a zárolását, ugyanakkor a 17. cikk (4) bekezdés második albekezdése rögzíti azt is, hogy a végzésben meghatározott összeg nem haladhatja meg a hitelező kérelmében szereplő összeget. E tekintetben is a hitelezőknek – saját érdekükben – alapos megfontoltsággal szükséges eljárniuk a számlazárolási kérelem összeállításánál, ugyanis amennyiben a szükségesnél alacsonyabb összeget jelölnek meg a kérelemben, úgy e hibát a későbbiekben már a bíróság sem orvosolhatja. E körben a 24. cikk (5) bekezdésében foglalt szabály előírja azt is, hogy az adós bankszámláján szereplő, a számlazárolási végzésben meghatározott összegen felüli pénzeszközöket a végzés alkalmazása nem érinti. Ez azt jelenti, hogy például abban az esetben, ha a bank a zárolt összeg elhelyezése, kezelése céljából létrehoz egy külön számlát, úgy erre a számlára csak a zárolt összegnek megfelelő mértékű pénzeszköz helyezhető át, azon felüli összegek nem.

Az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés végrehajtása

Általában

Az ideiglenes számlazárolás jogintézménye csak akkor lehet hatékony jogvédelmi eszköz a hitelezők kezében, ha a számlazárolási végzés sikeres elrendelését

követően a végzés végrehajtása is sikeresen zajlik. A számlazárolási rendelet szabályai értelmében azon tagállam hatósága rendelkezik joghatósággal a végrehajtási eljárás lefolytatására, amely országban a végzéssel zárolt bankszámlát vezetik. Amennyiben a bíróság különböző tagállamok pénzügyezeteinél vezetett bankszámlák zárolását rendeli el, úgy minden egyes érintett tagállam hatósága külön végrehajtási eljárást fog lefolytatni.

Amennyiben a tagállami bíróság számlazárolást elrendelő végzését egy másik tagállamban kell végrehajtani, úgy a számlazárolási rendelet 23. cikk (3) bekezdése alapján a végzés A. részét, valamint a 25. cikk szerinti értesítésre szolgáló üres formanyomtatványt a végrehajtás helye szerinti tagállam illetékes hatóságához szükséges továbbítani. A továbbítást a végzést kibocsátó bíróságnak vagy a hitelezőnek kell elvégeznie, attól függően, hogy az eredeti eljárás helye szerinti tagállam joga melyikük kötelezettségévé teszi e feladatot.

A 23. cikk (4) bekezdése alapján a végzéshez csatolni kell a végzés fordítását vagy átíratát a végrehajtás helye szerinti tagállam hivatalos nyelvén, amelyet a végzést kibocsátó bíróságnak kell biztosítania az erre a célra rendszeresített formanyomtatvány megfelelő nyelvi változatának felhasználásával.

Első lépés: a számlazárolási végzés kézbesítése a bank részére

Miután a számlazárolási végzést kibocsátó bíróság megküldi a végzést a végrehajtás helye szerinti tagállam illetékes végrehajtó hatóságához, azt követően a számlazárolási rendelet 23. cikk (5) bekezdése szerint a végrehajtó hatóságnak a nemzeti jogával összhangban meg kell tennie a végzés végrehajtásához szükséges intézkedéseket. Ilyen intézkedésnek számít az adós számláját vezető bank az iránti megkeresése is, hogy a végzésben foglaltaknak megfelelően zárolja az adós bankszámláját. Ennek körében a bíróság előírhatja a pénzügyi intézmény számára, hogy blokkolja az adós tranzakciós tevékenységeit, azaz a pénzáttalálást és a pénzfelvételt, valamint a bíróság arra is utasíthatja a pénzügyi intézményt, hogy csoportosítsa a végzésben megjelölt összeget egy zárolási célokra létrehozott külön bankszámlára.²⁸ Emellett a számlazárolási rendelet lehetővé teszi a tagállamoknak azt is, hogy speciális szabályokat írjanak elő a bank számára a végzés végrehajtási módjait illetően, amely során a pénzügyi intézménynek az utasításban foglaltak figyelembevételével kell teljesítenie a végzést.

²⁸ 655/2014/EU rendelet 24. cikk (2) bekezdés.

Álláspontom szerint a végzést nem a bank székhelye (központja) szerinti címre célszerű kézbesítenie a végrehajtó hatóságnak, hanem a végrehajtás helye szerinti fióktelephez, vagyis ahhoz a konkrét pénzüintézethez, amelyik az adós bankszámláját vezeti, ugyanis értelemszerűen ez a bank fogja zárolni az adós számlaszámát. Amennyiben valamilyen probléma akadályt képez a pénzüintézet részére szóló küldemény kézbesítésének, úgy a végrehajtó kötelessége erről haladéktalanul tájékoztatni a hitelezőt, ezzel lehetőséget biztosítva számára arra, hogy közölje a bank helyes címét a végzés mielőbbi végrehajtása céljából.

Második lépés: az adós bankszámlájának zárolása

A 24. cikk (1) bekezdése előírja a pénzüintézet számára, hogy a megkeresés megérkezését követően haladéktalanul alkalmaznia kell a számlazárolást, méghozzá azon a módon, amely a végzésben szerepel. A banknak első lépésként a végzésben megjelölt bankszámlát szükséges azonosítania ahhoz, hogy meggyőződjék arról, egyáltalán szerepel-e az adott számlaszám a saját nyilvántartásában. Ez különösen azokban az esetekben jelenthet nehézséget, amennyiben a számlazárolási végzés nem tartalmazza a konkrét bankszámlaszámot, csupán az adós nevét és egyéb adatait tünteti fel, de értelemszerűen a pénzüintézetnek ez esetben is meg kell tennie a sikeres azonosítás érdekében valamennyi lehetséges intézkedést.²⁹

Amennyiben a számlazárolási végzés az adós egyazon banknál vezetett több számlájára is kiterjed, és az e számlákon található pénzeszközök meghaladják a végzésben meghatározott összeget, úgy a 24. cikk (7) bekezdése szerint a végzést az alábbi prioritási sorrendben kell alkalmazni:

1. a kizárólag az adós nevén lévő takarékszámlák;
2. a kizárólag az adós nevén lévő folyószámlák;
3. mással közös takarékszámlák, a 30. cikkre is figyelemmel;
4. mással közös folyószámlák, a 30. cikkre is figyelemmel.

E szabályoknak megfelelően a pénzüintézetnek még az azonosítást követően is különös gondossággal szükséges eljárnia, tekintettel arra, hogy a 30. cikk szerint azok a bankszámlák, amelyek felett a banki nyilvántartás szerint nem kizárólag az adós bír rendelkezési joggal, hanem harmadik személyek is, csak olyan mértékig zárolhatók, amilyen mértékben zárolásukat a végrehajtás helye szerinti

²⁹ 655/2014/EU rendelet 24. cikk (4) bekezdés.

tagállam joga lehetővé teszi. A rendelet e szabállyal azoknak a személyeknek a jogait kívánja védeni, akik – az adóshoz hasonlóan – rendelkezési joggal bírnak a számla fölött, így csak abban az esetben lehetséges az ilyen számlák zárolása, amennyiben arra a végrehajtás helye szerinti tagállam joga lehetőséget ad. Mohr álláspontja szerint amennyiben a bank nem tartja be a számlazárolási rendelet által előírt sorrendet, úgy mind a hitelező, mind az adós kérheti a bíróságtól a sorrend bank általi betartását. Mindez értelemszerűen felveti a bank kártérítési felelősségét is, amennyiben e magatartásával valamelyik félnek kárt okoz, bár a rendeletben nincs szabályozva, hogy elő lehet-e terjeszteni kártérítés iránt kérelmet, illetve a bíróság sem dönthet hivatalból a bank jogi felelősségéről. Mindenesetre a pénzüintézeteknek gondosan kell eljárniuk a számlák zárolása során, elkerülve az ilyen jellegű károkozást.³⁰

Hogyha az adósnak különböző bankoknál találhatóak azok a számlái, amelyeket a számlazárolási végzés értelmében zárolni szükséges, úgy minden érintett banknak zárolnia kell a nyilvántartásában szereplő számlát. Ennek következtében azonban előfordulhat az, hogy a bíróság által a számlazárolási végzésben meghatározott összegnél – összességében – magasabb összeget zárolnak a pénzüintézetek. E probléma utólagos megoldására szolgál a rendelet 27. cikk (1) bekezdésében foglalt szabály, amely szerint a hitelező köteles megtenni az annak biztosításához szükséges intézkedéseket, hogy minden olyan összeget felszabadítsanak, amely a számlazárolási végzés alkalmazását követően meghaladja a számlazárolási végzésben megállapított összeget. Ennek megfelelően a hitelező a zárolandó összeget meghaladóan zárolt összeget feltüntető értesítés kézhezvételét követő harmadik munkanap végéig az összeg felszabadítására vonatkozó kérelmet köteles előterjeszteni a végrehajtás helye szerinti azon tagállam illetékes hatóságához, amely tagállamban a zárolandó összeget meghaladó zárolást foganatosították. Amennyiben a hitelező nem tesz eleget ebbéli kötelezettségének, úgy az adós jogorvoslattal élhet a 33. cikk (1) bekezdés *d)* pontja alapján, amely szerint az adós által az eredeti eljárás helye szerinti tagállam illetékes bíróságánál előterjesztett kérelem alapján a számlazárolási végzést vissza kell vonni, vagy adott esetben módosítani kell.

Itt kívánom megjegyezni, hogy a 24. cikk (2) bekezdés második albekezdése szerint a zárolásra kerülő végleges összeg a végzés vagy az annak megfelelő utasítás bank általi kézhezvételének időpontjában fennálló függő tranzakciók elszámolásának függvényében változhat. Ugyanakkor az ilyen függő tranzak-

³⁰ Mohr (2014) i. m. 113.

ciókat csak abban az esetben lehet figyelembe venni, ha elszámolásuk azelőtt megtörtént, hogy a bank kiadta a pénzeszközök sikeres zárolásáról szóló értesítést a végzést kibocsátó bíróságnak, és tértivevénnyel igazolt ajánlott postai küldeményben vagy azzal egyenértékű elektronikus úton a hitelezőnek.

A 24. cikk (8) bekezdése szerint ha a külön zárolási célra létrehozott bank-számlán szereplő pénzeszközök pénzneme eltér a számlazárolási végzés szerinti pénznemtől, a banknak a végzésben meghatározott összeget a végzés alkalmazása napján és időpontjában érvényes, az említett pénznem eladására vonatkozóan az Európai Központi Bank által közétett referencia-devizaárfolyamnak vagy a végrehajtás helye szerinti tagállam központi bankja által közzétett átváltási árfolyamnak megfelelően át kell váltania a pénzeszközök pénznemére, és a megfelelő összeget ebben a pénznemben kell zárolnia.

Harmadik lépés: értesítés a pénzeszközök zárolásáról

A 25. cikk (1) bekezdése szerint a banknak vagy a végrehajtás helye szerinti tagállamban a végzés végrehajtásáért felelős egyéb szervezetnek a számlazárolási végzés alkalmazását követő harmadik munkanap végéig az erre a célra rendszeresített formanyomtatványon értesítést szükséges kiállítania, amelyben feltünteti a végzés alkalmazásának napját. Ha – rendkívüli körülmények fennállása esetén – a bank vagy egyéb szervezet nem tudja kiállítani az értesítést három munkanapon belül, akkor a lehető leghamarabb, de legkésőbb a végzés alkalmazását követő nyolcadik munkanap végéig köteles kiállítani azt. A 25. cikk (2) bekezdése szerint ha a végzést a végrehajtás helye szerinti tagállamban bocsátották ki, a banknak vagy a végzés végrehajtásáért felelős egyéb szervezetnek továbbítania kell az értesítést a végzést kibocsátó bíróságnak, és tértivevénnyel igazolt ajánlott postai küldeményben vagy azzal egyenértékű elektronikus úton a hitelezőnek. Ezzel szemben, ha a végzést a végrehajtás helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban bocsátották ki, úgy az értesítést a végrehajtás helye szerinti tagállam illetékes hatóságának kell továbbítani, kivéve, ha az értesítést ugyanaz a hatóság állította ki. Az értesítést a hatóság a 29. cikkel összhangban továbbítja a végzést kibocsátó bíróság, illetve a hitelező felé az értesítés kézhezvételétől vagy kiállításától számított első munkanap végéig. Tekintettel arra, hogy a számlazárolási rendelet 29. cikke az adatok közlésével kapcsolatban nem ír elő semmilyen alaki követelményt, csupán azt várja el, hogy az átvett irat

tartalma helyesen és megbízhatóan tükrözze a továbbított irat tartalmát, így Mohr álláspontja szerint a tájékoztatás teljesíthető e-mail, fax vagy posta útján is.³¹

Utolsó lépés: az adós utólagos értesítése

Az adós azt követően értesíthető a végzésről, ha már visszaérkezett a bírósághoz a bank nyilatkozata, miszerint a számlát zárolta.³² Ellenben abban az esetben, ha a bíróság elutasítja a hitelező számlazárolási végzés kibocsátása iránt előterjesztett kérelmét, úgy az adóst még utólag sem értesítik az ellene folyamatban volt számlazárolási eljárásról; ennek indokát az képezi, hogy fennmaradjon a meglepetéshatás elérésének lehetősége egy esetleges újabb számlazárolási eljárás megindításának szükségessége esetén. E szabállyal összefüggésben áll a 21. cikk (3) bekezdésében foglalt rendelkezés is, amely szerint az adós abban az esetben sem értesíthető, ha a számlazárolást elutasító határozat ellen fellebbezéssel él a hitelező. A másodfokú eljárásban is a meglepetéshatás fenntartása az értesítési tilalom célja, hiszen abban az esetben, ha az adóst az elsőfokú bíróság értesitené a határozatáról és az ellene benyújtott fellebbezésről, úgy feltehetőleg az adósnak elég ideje lenne ahhoz, hogy eltüntethesse a bankszámláján lévő pénzüsszeget a másodfokú határozat meghozatala előtt; vagyis amennyiben a másodfokú bíróság ellentétes döntést hozna az elsőfokú bírósággal, úgy a másodfokú bíróság által elrendelt ideiglenes számlazárolást már nem lehetne sikeresen végrehajtani.

Árnyaltabb a kép, amennyiben az elsőfokú bíróság csupán részben ad helyt a hitelező kérelmének. Álláspontom szerint ebben az esetben meg kell küldeni a teljes számlazárolási végzést az adósnak, sőt a bíróság a másodfokú eljárásban meghallgathatja az adóst, mivel – a részben helyt adó elsőfokú számlazárolási végzés ismeretében – már egyébként sem érvényesülhetne a meglepetéshatás, így a hitelező érdekét sem szolgálná az, ha a bíróság a végzés fellebbezéssel támadott részét nem ismertetné az adóssal.

Miután bemutattam, hogy milyen esetekben szükséges az adós részére megküldeni az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzést, ismertetni kell azt is, hogy a végzés mellett az eljárás iratai közül mely egyéb iratokat szükséges kézbesíteni. A 28. cikk (5) bekezdése szerint az adós részére a hitelező kérelmét és annak bizonyos mellékleteit, valamint a számlazárolási végzést kell megküldeni.

³¹ Mohr (2014) i. m. 119.

³² 655/2014/EU rendelet 25. cikk (1)–(4) bekezdés.

deni. E rendelkezést a 49. cikk (1) bekezdésében foglalt szabály részletezi, amely szerint a hitelező kérelmét és a végzést minden esetben le kell fordítani az adós lakóhelye, illetve székhelye szerinti tagállam hivatalos nyelvére vagy az adós által értett más nyelvre, a hitelező kérelmének mellékleteit képező dokumentumok közül pedig azokat szükséges lefordítani, amelyek ismerete nélkül az adós nem érvényesítheti hatékonyan a rendeletben foglalt jogait. Hogy a konkrét ügyben a mellékletek közül mely iratok elengedhetetlenek az adós jogainak érvényesítéséhez, ezt minden esetben a bíróság határozza meg.

A 25. cikk (4) bekezdése lehetőséget ad az adósnak arra, hogy kérelmet terjesszen elő a bankhoz vagy a végrehajtásért felelős egyéb szervezethez a végzés részleteinek ismertetése iránt, de a bank vagy a végrehajtásért felelős szerv ilyen kérelem hiányában is megteheti ezt. E tekintetben is a rendelet 29. cikke az alkalmazandó szabály, vagyis az átvett iratnak helyesen és megbízhatóan kell tükröznie a továbbított irat tartalmát, illetve a benne lévő információnak közérthetően kell szerepelnie, ami – formai kötöttség hiányában – ugyancsak történhet e-mail, fax vagy postai kézbesítés útján is.

Lefoglalás alól mentes összegek

A következőkben a számlazárolási rendelet azon részletszabályaira térek ki, amelyek befolyással bírhatnak az eljárás általános menetére, illetve a végzés végrehajtására.

A számlazárolási rendelet 2. cikk (3) bekezdése rögzíti, hogy nem vonhatók zárolás alá azok a bankszámlák, amelyek a számlavezetés helye szerinti tagállam joga alapján mentességet élveznek, illetve azok a számlák sem, amelyeket a 98/26/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikk a) pontjában meghatározott rendszerek működtetésével összefüggésben vezetnek. A 2. cikk (4) bekezdése szerint azok a központi bankoknál vezetett számlák sem zárolhatók, amelyek esetében monetáris hatóságként járnak el a számlát vezető intézmények.

A 31. cikk (1) bekezdése szerint a végrehajtás helye szerinti tagállam joga alapján a lefoglalás alól mentes összegek az e rendelet szerinti zárolás alól is mentességet élveznek. E szabály értelmében azon tagállam joga irányadó, ahol a bankszámlát vezetik. Ilyen esetekben tehát hivatalból kell mentesíteni a lefoglalás alól az érintett összegeket.³³ Amennyiben e szabály ellenére a mentesítésért

³³ 655/2014/EU rendelet 31. cikk (2) bekezdés.

felelős szerv nem tesz eleget ebbéli kötelezettségének, úgy az adós jogorvoslati kérelmet terjeszthet elő a jogszerűtlen lefoglalás ellen a 31. cikk (3) bekezdés, illetve a 34. cikk (1) bekezdés *a)* pontja alapján.

A zárolható pénzösszeg mértéke

A 17. cikk (4) bekezdése alapján a bíróságnak a számla zárolását olyan mértékű pénzösszeg vonatkozásában szükséges elrendelnie, amely a hitelező által benyújtott bizonyítékok és az alapul szolgáló követelésre alkalmazandó jog alapján indokolt, és adott esetben ki kell terjednie a végzés kibocsátásának időpontjáig esedékes kamatokra és az egyéb járulékos költségekre is, vagyis a bíróság nem feltétlenül a hitelező által kért összegben rendeli el az adós bankszámlájának zárolását. Emellett a 17. cikk (4) bekezdésének második albekezdése rögzíti azt is, hogy a bíróság által meghatározott összeg semmilyen körülmények között sem haladhatja meg a hitelező által a kérelemben feltüntetett összeget, vagyis még abban az esetben sem, ha egyébként az eljáró bíróság is magasabb összegű számlazárolási végzés kibocsátását tartaná indokoltnak.

A 27. cikk (1) bekezdése szerint a hitelező köteles megtenni az annak biztosításához szükséges intézkedéseket, hogy felszabadítsanak minden olyan összeget, amely a számlazárolási végzés alkalmazását követően meghaladja a végzésben megállapított összeget, ha a végzés ugyanabban a tagállamban vagy különböző tagállamokban több számlát érint, vagy ha a végzést egy vagy több, ugyanazon adóssal szemben és ugyanazon követelés biztosítása céljából kibocsátott, a számlazárolási végzéssel egyenértékű tagállami végzés alkalmazását követően bocsátották ki. Amennyiben a hitelező nem terjeszt elő kérelmet a bírósághoz a tévesen zárolt összegek felszabadítása iránt, úgy az adós jogorvoslattal élhet a 33. cikk (1) bekezdés *d)* pontja alapján.

Mohr kérdésként veti fel, vajon választási joggal rendelkeznek-e a hitelező a tekintetben, hogy az érintett számlák közül melyik legyen a hitelező által előterjesztendő, 27. cikk szerinti kérelem tárgya. A helyzetet tovább bonyolítja, ha a bankszámlákat különböző tagállamokban vezetik, ugyanis ez a bíróság joghatóságát is befolyásolja. Annak ellenére, hogy a rendelet hallgat e kérdésben, Mohr álláspontja szerint a 24. cikk (7) bekezdésében foglalt szabály megoldást jelenthet a problémára, amely ugyan az egyazon banknál vezetett számlák tekintetében állít fel prioritási sorrendet, de – analógiával élve – a 27. cikk szerinti hitelezői

kérelem kapcsán is alkalmazható lehet.³⁴ Például, ha az adós rendelkezik egy *önálló* takarékszámlával és egy másik személlyel (vagy akár több személlyel) közös takarékszámlával is, akkor értelemszerűen a közös bankszámlát szükséges feloldani addig a mértékig, hogy a végösszeg pontosan megegyezzen a számlazárolási végzésben meghatározott összeggel. Másképp kifejezve, a közös takarékszámlán csak olyan mértékben kell zárolni a pénzeszközöket, hogy az azon és az adós önálló takarékszámláján zárolt pénzeszközök együttes összege elérje a számlazárolási végzésben a bíróság által meghatározott összeget.

Zárolás helyett biztosíték nyújtása

Az adós kérelme alapján a számlazárolási végzést kibocsátó bíróság elrendelheti a zárolt pénzeszközök felszabadítását, illetve megszüntetheti a számlazárolási végzésnek a végrehajtás helye szerinti tagállamban való végrehajtását, ha az adós a végzésben szereplő összegnek megfelelő biztosítékot vagy a bíróság székhelye szerinti tagállam joga szerint elfogadható formában és legalább az említett összeggel egyenlő értékben alternatív garanciát nyújt a bíróságnak.³⁵

Egyezség a követelés rendezéséről

A számlazárolási végzéssel járó korlátozás arra sarkallhatja az adóst, hogy kielégítse a hitelező követelését, ugyanakkor az adós a zárolás alá vont összegből közvetlenül nem teljesíthet, mivel az ellentmondana a számlazárolási végzés alapvető céljának, azaz az adós bankszámla feletti rendelkezési jogának ideiglenes felfüggesztésének, korlátozásának.³⁶ E paradoxon feloldása céljából a 24. cikk (3) bekezdése lehetőséget biztosít az adósnak arra, hogy kérje a banktól a zárolt összegek felszabadítását, és azt, hogy a felszabadított összeget utalja át a követelés kiegyenlítésének céljából a hitelező által megjelölt számlára. Ugyanezt a célt szolgálja a 35. cikk (3) bekezdésében foglalt szabály is: ha az adós és a hitelező megegyeztek a követelés rendezéséről, úgy együttesen kérelmezhetik a számlazárolási végzést kibocsátó bíróságnál a végzés visszavonását vagy módosítását,

³⁴ Mohr (2014) i. m. 123.

³⁵ 655/2014/EU rendelet 38. cikk (1) bekezdés *a)* és *b)* pont.

³⁶ Mohr (2014) i. m. 154.

vagy a végrehajtás helye szerinti tagállam illetékes bíróságánál a végzés végrehajtásának a megszüntetését.

A 35. cikk (3) bekezdésében foglalt kérelem abban különbözik a 24. cikk (3) bekezdésében foglalt lehetőségtől, hogy a kérelmet az adósnak és a hitelezőnek együttesen kell előterjesztenie, illetve míg a 24. cikk (3) bekezdése szerint az adós egyedüli kérelmét (vagy inkább jelzését) a banknál, addig a 35. cikk (3) bekezdése szerint a közös kérelmet a végrehajtás helye szerinti tagállam illetékes bíróságnál vagy végrehajtó hatóságánál kell előterjeszteni. Ami a közös kérelem fogalmát illeti, Mohr szerint elegendő az, ha az egyik fél az írásbeli hozzájárulását adja a másik fél kérelméhez, de az a legcélszerűbb, ha mindkét fél egyidejűleg aláírja az okiratot. Abban az esetben, ha az adós nem tud megegyezni a hitelezővel a követelés rendezéséről, de fennállnak a 24. cikk (3) bekezdésében foglalt feltételek, úgy az adós ez iránti *másodlagos* kérelmeként (jelzéseként) kezelheti a bíróság az eredetileg a 35. cikk (3) bekezdése szerinti kérelemként benyújtott iratot.³⁷

A számlazárolási eljárás jövője

A számlazárolási rendelet a hitelező eljárás megindítása iránti kérelmével szemben támasztott szigorú követelményekkel, a hitelező kártérítési felelősségre vonásának lehetőségével, illetve egy sajátos jogorvoslati rendszer kialakításával törekszik arra, hogy megfelelően tudja ellensúlyozni az eljárás *ex parte* jellegét, vagyis azt, hogy az adóst nem értesíti és nem hallgatja meg a bíróság annak érdekében, hogy a bankszámláján szereplő pénzösszeget ne tudja kivonni az ideiglenes számlazárolás alól. Hogy az adós számára az előtte észrevétlenül zajló eljárás ellensúlyozásaként biztosított jogok mennyiben tudják kompenzálni a kontradiktórius eljárás elvének hiányát, jelentős kérdés, amelynek megválaszolása már nem sokat várat magára, tekintettel arra, hogy az Európai Bizottság 2022. január 18-ig jelentést köteles nyújtani e tárgyban. Álláspontom szerint a számlazárolási rendelet megítélése során azt szükséges leginkább megvizsgálni, hogy mennyire csorbitja a szűk tárgyi hatály az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés jelentőségét, mivel a jogalkotó olyan jogterületeket is kivont a rendelet alkalmazási köréből, mint a fizetéseképtelenségi jog (csőd-eljárás, felszámolás), az öröklési jog vagy a házassági vagyonjog. E dilemma

³⁷ Mohr (2014) i. m. 155.

szemléltetésére fogalmazza meg azt a szóképet Tajti és Iglowski, miszerint egyelőre kérdéses, hogy a számlázárolási rendelet „valódi nukleáris fegyver” vagy csupán egy „papírtigris” az adósokkal szemben.³⁸ Emellett a számlázárolási eljárás a nemzeti jog értelmében meglévő zárolási intézkedések alternatívája, azaz mindösszesen egy szabadon választható lehetőség az adott tagállam jogrendszere által igénybe vehető más eljárástípusok mellett, de egyebekben a két eljárás lefolytatásának egyidejűleg is helye lehet.

Emellett arra is szükséges kitérni, hogy a hitelezőket kártérítési felelősség is terheli, ugyanis a rendelet 13. cikk (1) bekezdése szerint a hitelező köteles megtéríteni az adós mindazon kárát, amelyet a számlázárolási végzés a hitelezőnek felróható okok miatt okozott. A felróhatóság mellett további feltétel, hogy kár érje az adóst, illetve hogy a számlázárolási végzés elrendelése és a felmerülő kár között ok-okozati kapcsolat álljon fenn. A hitelezői felelősség kapcsán szükséges megemlíteni a 8. cikk (2) bekezdés o) pontjában foglalt szabályt, amely szerint a hitelezőnek a számlázárolási kérelem mellé csatolnia kell egy nyilatkozatot arról, hogy a legjobb tudomása szerint az általa közölt információ teljes és megfelel a valóságnak, és hogy tudatában van annak, hogy a szándékosan valótlan vagy hiányos állítások megalapozhatják a hitelező 13. cikk szerinti kártérítési felelősségét, vagy a kérelem előterjesztésének helye szerinti tagállam joga alapján egyéb jogkövetkezményeket, például bírság kiszabását vonhatja maga után. Ahogy a fentiek is mutatják, az ideiglenes számlázárolást elrendelő európai végzés eljárása számos előnnyel és hátránnyal járhat a hitelezők számára, s hogy a mérleg nyelve merre billen, arról hamarosan jelentést ad az Európai Bizottság, remélhetőleg prosperáló eredményekkel.

Amellett, hogy az Európai Unió jogalkotói a számlázárolási rendelettel gátat kívántak szabni az adósok különböző fedezetelvonó magatartásainak, az elmúlt évtizedekben az egyes tagállami jogrendszerek közötti bizalom kiépülése, illetve azok egységesítése, harmonizációja érdekében számos erőfeszítést tettek, amelynek eredményei mind-mind hozzájárulnak a határon átnyúló követelések sikeres végrehajtásához. Az egyik ilyen siker a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás megszüntetése volt, amelyet újabb eredmények követtek. A következőkben a jogfejlődés új irányvonalait ismertetem.

³⁸ Tajti Tibor – Peter Iglowski: *A cross border study of freezing orders and provisional measures – Does Mareva rule the waves?* Springer, 2018. 83–86.

A jogfejlődés új irányvonalai: az alkalmazandó jog meghatározása és a tagállamok közötti együttműködés szabályozása

Általában

A közismert anekdota szerint a hön áhított európai egység akkor éri el teljes kiteljesedését, ha az ünnepi vacsorára, amelyre hivatalosak vagyunk, egy angol küldi a meghívót, a menüsört egy francia készíti, a hangulatról egy olasz gondoskodik, és az egészet egy német szervezi. Ezzel szemben a fejtelenség akkor köszönt ránk, ha megérkezve a vacsorára egy francia fogad minket, egy angol készíti az ételeket, egy német gondoskodik a hangulatról, és ami az igazán rizikós, egy olasz szervezi az egészet. Bár a közös vacsoráról az angolok már távozófélben, sőt már a küszöbön túl is vannak,³⁹ az Európai Unió még mindig számos, különböző kultúrával rendelkező tagállamból áll. Épp ezért fontos, hogy a sokféleség rengetegéből kilépve az Európai Unió kezébe vegye a stafétabotot, és kialakítsa saját normáit, szokásait, azaz kultúráját. Bár a gasztronómia terén – egyelőre – nehéz olyan ételt mondani, amely „tipikus uniós” éteknek lenne nevezhető, a jog világában számos olyan kifejezés született, amely uniós ihletésű,⁴⁰ s e szótárát nemrég az Európa Unió tovább bővítette a *nemzetközi párok* kifejezéssel. E szófordulat alatt a határon átnyúló házastársi és a bejegyzett élettársi kapcsolatok értendők, amelyet a vagyoni jogi kérdéseket szabályozó 2016/1103⁴¹ és 2016/1104⁴² számú uniós rendeletekben szerepeltet a jogalkotó. Természetesen e rendeletek nemcsak a tekintetben bírnak jelentőséggel, hogy bővítették az autonóm uniós jog nyelvi szótárát, hanem abban is újszerűek,

³⁹ Sulyok Tamás: Ízelítő Gombos Katalin Az Európai Unió jogrendszere és közjogának alapjai című könyvéhez. *Európai Tükör*, 20. (2017), 1. 128.

⁴⁰ Ilyen például a számlazárolási rendeletből ismert *meglepetéshatás*. A határon átnyúló követeleésbehajtással összefüggő ügyekben az adós csak azt követően értesül bankszámlája ideiglenes zárolásáról, hogy a zárolást a bank elvégezte a bíróság utasítása alapján. A rendelet ezzel kívánja elkerülni azt, hogy az adós a bankszámlájáról eltüntethesse a zárolandó összeget.

⁴¹ A Tanács (EU) 2016/1103 rendelete (2016. június 24.) a házassági vagyoni jogi rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóság, az alkalmazandó jog, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról.

⁴² A Tanács (EU) 2016/1104 rendelete (2016. június 24.) a bejegyzett élettársi kapcsolatok vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyekben a joghatóság, az alkalmazandó jog, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról.

hogy meghatározzák az alkalmazandó jogot, illetve szabályozzák a tagállamok közötti együttműködést is.

A nemzetközi párok joga kapcsán az egységes szabályozás igénye 2011. március 16-ára nyúlik vissza, amikor is az Európai Bizottság javaslatot fogadott el a házassági vagyoni jogi rendszerekkel és a bejegyzett élettársi közösségek vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló tanácsi rendelet megalkotására vonatkozóan. Bár az Európai Unió Tanácsa a 2015. december 3-i ülésén arra a következtetésre jutott, hogy észszerű időn belül nem lehetséges olyan rendeleteket alkotni, amelyek az Európai Unió valamennyi tagállamát felölelik, tizennyolc tagállam megerősített együttműködést⁴³ kérelmezett. A Tanács a 2016. június 9-én elfogadott és e napon hatályba léptetett 2016/954 számú határozatával felhatalmazást adott Ausztriának, Belgiumnak, Bulgáriának, Ciprusnak, Csehországnak, Finnországnak, Franciaországnak, Görögországnak, Hollandiának, Horvátországnak, Luxemburnak, Máltának, Németországnak, Olaszországnak, Portugáliának, Spanyolországnak, Svédországnak és Szlovéniának arra, hogy egymás között megerősített együttműködést hozzanak létre a nemzetközi párok vagyoni jogi rendszereit – ideértve mind a házassági vagyoni jogi rendszereket, mind a bejegyzett élettársi kapcsolatok vagyoni jogi hatásait – érintő ügyekben a joghatóság, az alkalmazandó jog, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása területén. A megerősített együttműködés szorgalmazásával az volt a célja a tagállamoknak, hogy továbbfejlesszék a határon átnyúló vonatkozású polgári ügyek tekintetében a bírósági határozatok kölcsönös elismerésének elvén alapuló igazságügyi együttműködést, és biztosítsák a tagállami közös szabályok összhangját. A Tanács határozata szerint a megerősített együttműködésnek egyértelmű és átfogó keretet kell biztosítania a részes tagállamokban a nemzetközi párok vagyoni jogi rendszerei területén, amely során külön „anyagi jogi végrehajtási jogi aktus” vonatkozzon a házassági vagyoni jogi rendszerekre, illetve a bejegyzett élettársi kapcsolatok vagyoni jogi hatásaira. A határozat azt is előírja, hogy e két jogi aktust egyidejűleg szükséges

⁴³ Az Európai Unióról szóló szerződés 20. cikk (1) bekezdése szerint azok a tagállamok, amelyek az EU nem kizárólagos hatáskörébe tartozó területeken egymás között megerősített együttműködést kívánnak létrehozni, az e cikkben és az Európai Unió működéséről szóló szerződés 326–334. cikkében megállapított korlátokon belül és szabályokkal összhangban igénybe vehetik az EU intézményeit, és a Szerződések megfelelő rendelkezéseinek alkalmazásával gyakorolhatják ezeket a hatásköröket.

elfogadni annak érdekében, hogy a nemzetközi párok vagyoni jogi rendszereire kiterjedő megerősített együttműködés teljes hatóköre le legyen fedve, valamint ezzel biztosítva legyen a megkülönböztetésmentesség.

Ahogy fentebb is említettem, a szabályozás komplexitása abban rejlik, hogy a 2016/1103 és a 2016/1104 rendeletek az eljárásjogi szempontok mellett anyagi jogi és kollíziós jogi szempontokat is érvényre juttatnak. Mindez az Amszterdami Szerződés érdeme, mivel új irányt szabott a polgári igazságügyi együttműködésnek az Európai Unióban, amelyet tíz évvel később a Lisszaboni Szerződés is megerősített. E folyamat ékkövei a nemzetközi párok vagyoni jogi rendszereit szabályozó rendeletek, amelyek az eljárásjogi szabályokon (joghatóság, elismerés, végrehajtás) kívül az alkalmazandó jogot is meghatározzák, továbbá a tagállamok közötti együttműködést is szabályozzák.⁴⁴ A következőkben e rendeleteknek azokat a szabályait, amelyek az alkalmazandó jog megválasztására, illetve meghatározására vonatkoznak, részletesen is bemutatom, amellyel azt kívánom szemléltetni, hogy az ilyen jellegű szabályok bevezetésével az Európai Unió újabb erőteljes lépéseket tett a határon átnyúló követelések sikeres végrehajtása érdekében.

A nemzetközi párok vagyoni jogi ügyeit szabályozó rendeletek

A házastársakra vonatkozó szabályozás

A 2016/1103 rendelet alkalmazandó a határokon átnyúló vonatkozású házassági vagyoni jogi rendszerekkel összefüggésben. Azért szükséges egybefoglalni és egyetlen rendeletben szabályozni a joghatósággal, az alkalmazandó joggal, a határozatok, a közokiratok és a perbeli egyezségek elismerésével, elfogadásával, végrehajthatóságával, illetve a végrehajtásával kapcsolatos rendelkezéseket, mivel így lehetséges a házaspárok számára vagyonuk tekintetében jogbiztonságot teremteni, valamint bizonyos mértékű kiszámíthatóságot biztosítani. A konkrét

⁴⁴ Hasonló koncepcióval bír a 4/2009/EK rendelet a *tartással kapcsolatos* ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről; az 1259/2010/EU rendelet a *házasság felbontására* és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról (Róma III. rendelet); illetve a 650/2012/EU rendelet az *öröklési ügyekre* irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, illetve az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről (Róma IV. rendelet) is.

szabályok bemutatása előtt a rendelet preambulumát is ismertetem, amely hozzájárul a szabályozás céljának jobb megértéséhez.

A preambulum (18) bekezdése szerint a *házassági vagyoni jogi rendszer* kifejezést önálló fogalomként kell értelmezni, amelynek nemcsak azokat a szabályokat szükséges magában foglalnia, amelyektől a házastársak nem térhetnek el, hanem a házastársak közötti megállapodás alapján az alkalmazandó joggal összhangban választható szabályokat is, illetve az alkalmazandó jog vonatkozó alapszabályait, amennyiben vannak ilyenek. Ez nemcsak az egyes nemzeti jogrendszerek által a házasság esetében lehetővé tett konkrét és kizárólagos vagyoni jogi konstrukciókat foglalja magában, hanem a házastársak között, illetve a házastársak és harmadik személyek között fennálló és közvetlenül a házastársi kapcsolatból vagy annak felbontásából eredő vagyoni jogi viszonyokat is.

A preambulum (43) bekezdése a jogbiztonság érvényesülése érdekében előírja, hogy e rendeletnek lehetővé kell tennie a házastársak számára, hogy előzetesen tisztában legyenek azzal, melyik jog alkalmazandó a házassági vagyoni jogi rendszerükre. E célból harmonizált kollíziós szabályokat kell bevezetni, különösen az ellentmondásos eredmények elkerülése érdekében. A főszabálynak biztosítania kell, hogy a házassági vagyoni jogi rendszerre olyan kiszámítható jog legyen irányadó, amellyel szoros kapcsolat áll fenn. Annak érdekében, hogy a házassági vagyoni jogi rendszer egyes elemeit ne külön kezeljék, a házassági vagyoni jogi rendszerre alkalmazandó jognak kell szabályoznia a vagyoni jogi rendszer hatálya alá tartozó vagyon egészét, tekintet nélkül a vagyontárgyak természetére és arra, hogy azok valamely másik tagállamban vagy valamely harmadik államban találhatók-e.

A preambulum (45) bekezdése előírja, hogy a házastársak vagyoni kezelésének megkönnyítése érdekében e rendeletben lehetővé kell tenni a házastársak számára a házassági vagyoni jogi rendszerükre alkalmazandó jog megválasztását azon jogok köréből, amelyekhez szokásos tartózkodási helyük vagy állampolgárságuk alapján szoros kötelékek fűzik őket. E választás lehetőségével – a házasság megkötése előtt, a házasságkötés időpontjában és a házasság folyamán – bárhol élhetnek.

A preambulum (47) bekezdése szerint az alkalmazandó jog megválasztásáról szóló megállapodás anyagi és alaki érvényességére vonatkozó szabályokat úgy kell megállapítani, hogy azok megkönnyítsék a házastársak számára a megalapozott döntést, valamint, hogy a jogbiztonság és az igazságszolgáltatáshoz való jobb hozzáférés biztosítása érdekében tiszteletben tartsák a hozzájárulásukat. Az alaki érvényességre vonatkozóan indokolt bevezetni egyes biztosítékokat

annak érdekében, hogy a házastársak tudatában legyenek választásuk következményeinek. Minimumkövetelmény, hogy az alkalmazandó jog megválasztásáról szóló megállapodást írásba kell foglalni, keltezni kell, és azt alá kell írnia mindkét félnek.

A preambulum (49) bekezdése szerint – az alkalmazandó jog megválasztásának hiányában – összehangolt kollíziós szabályokat kell bevezetni rangsorolt kapcsolóelvek alapján, a házastársak teljes vagyonára alkalmazandó jog meghatározása céljából. Így tehát a házastársaknak a röviddel a házasságkötés utáni első közös szokásos tartózkodási helye képezi az első kapcsolóelvet, megelőzve a házastársak házasságkötéskor fennálló közös állampolgársága szerinti jogot. Amennyiben egyik említett kapcsolóelv sem alkalmazható, illetve a házasságkötés időpontjában kettős közös állampolgársággal rendelkező párok első közös szokásos tartózkodási helyének hiányában, harmadik kapcsolóelvként azon állam jogát kell alkalmazni, amelyhez a házastársakat a legszorosabb kötelek fűzik. Ez utóbbi kapcsolóelv alkalmazásakor valamennyi körülményt figyelembe kell venni, és egyértelművé kell tenni, hogy e szoros kötelekeket a házasság megkötésének időpontjában fennálló helyzetnek megfelelően kell figyelembe venni. Az (50) bekezdés alapján, ha e rendelet az állampolgárságra kapcsolóelvként hivatkozik, a többes állampolgársággal rendelkező személyek megítélésének kérdése olyan előzetes kérdés, amely nem tartozik e rendelet hatálya alá, és arra – adott esetben nemzetközi egyezményekkel együtt – a nemzeti jog irányadó, amelynek azonban teljes mértékben figyelembe kell vennie az Európai Unió általános elveit. E kérdés megítélése nem érintheti az e rendeletnek megfelelően megválasztott, alkalmazandó jog érvényességét.

Az (51) bekezdés szerint a házassági vagyoni jogi rendszerre alkalmazandó jognak jogválasztás és házassági vagyoni jogi megállapodás hiányában történő meghatározása esetén lehetővé kell tenni, hogy egy tagállam igazságügyi hatósága a házastársak bármelyikének kérésére, kivételes esetben – amikor a házastársak hosszú időre költöztek a szokásos tartózkodási helyük szerinti államba – arra a következtetésre jusson, hogy az említett állam joga alkalmazható, amennyiben a házastársak korábban már hivatkoztak rá. Ez azonban semmilyen esetben sem érintheti a harmadik személyek jogait.

A preambulum (52) bekezdése alapján a házassági vagyoni jogi rendszerre alkalmazandóként meghatározott jog legyen irányadó a házassági vagyoni jogi rendszerre attól kezdődően, hogy a házasság fennállása során és annak felbontását követően az egyik vagy mindkét házastárs vagyonát különböző kategóriákba sorolják, egészen a vagyonközösség megszűnéséig. E jognak ki kell terjednie

arra, hogy a házassági vagyoni jogi rendszer milyen hatást gyakorol a házastársak egyike és harmadik felek közötti jogviszonyra. A házassági vagyoni jogi rendszerre alkalmazandó jogot azonban a házastársak egyike harmadik féllel szemben kizárólag abban az esetben érvényesítheti ilyen joghatások szabályozására, ha a házastárs és a harmadik fél közötti jogviszony kezdetekor a harmadik fél tudott vagy tudnia kellett az alkalmazandó jogról. Az (53) bekezdés előírja, hogy kivételes körülmények között, közérdekű megfontolások – mint például a tagállam politikai, társadalmi vagy gazdasági rendjének megőrzése – okán a tagállami bíróságok és más illetékes tagállami hatóságok számára lehetővé kell tenni, hogy imperatív rendelkezések alapján kivételeket alkalmazhassanak. Ennek megfelelően az *imperatív rendelkezések* fogalmának kötelező erejű szabályokat kell magában foglalnia, például a családi otthon védelmére vonatkozó szabályokat. Ez a házassági vagyoni jogi rendszerre irányadó jog alkalmazása alóli kivétel azonban szigorú értelmezést tesz szükségessé annak érdekében, hogy összeegyeztethető maradjon e rendelet általános célkitűzésével.

A rendelet III. fejezete szabályozza az alkalmazandó jogot, amelynek rendelkezései álláspontom szerint maradéktalanul megfelelnek a preambulumban lefektetett követelményeknek. A következőkben e szabályokat ismertetem, visszautalva a preambulum elvárásaira.

A preambulum (43) bekezdésében foglaltakat a 21. cikk teljesíti, amely szerint a házassági vagyoni jogi rendszerre alkalmazandó jog az e rendszer hatálya alá tartozó valamennyi vagyontárgyra alkalmazandó, függetlenül a vagyontárgyak fellelhetőségi helyétől (az alkalmazandó jog egységének elve).

A preambulum (45) bekezdésében foglalt előírásokat *Az alkalmazandó jog megválasztása* című 22. cikk teljesíti, amely lehetővé teszi a házastársaknak, illetve a házasulandóknak, hogy alkalmazandó jogként azon állam jogában állapodjanak meg, amelynek legalább egyikük az állampolgára, vagy amelyben legalább egyikük szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.

A preambulum (47) bekezdésének iránymutatásait a 23. cikk (1) bekezdésében foglalt szabály ülteti át rendelkezés formájában, amely szerint az alkalmazandó jog megválasztásáról szóló megállapodást írásba kell foglalni, keltezéssel kell ellátni, és azt mindkét házastársnak alá kell írnia. A megállapodás tartós rögzítését biztosító, elektronikus módon történő bármely közlés egyenértékűnek minősül az írásos formával. Ennek megfelelően a felek jogválasztása az elsődleges, és ehhez képest csupán másodlagosak azok a 26. cikkben foglalt szabályok, amelyek meghatározzák az alkalmazandó jogot. Eszerint ha a felek jogválasztással nem éltek, a házassági vagyoni jogi rendszerre azon állam jogát

kell alkalmazni, amelyben a házastársak házasságkötés utáni első közös szokásos tartózkodási helye található, vagy ennek hiányában amelynek a házasságkötés időpontjában mindkét házastárs az állampolgára, vagy ha még e feltétel sem adott, úgy amelyhez a házasságkötés időpontjában a két házastársat együtt a leg-szorosabb kötelékek fűzik, figyelembe véve valamennyi körülményt.

A bejegyzett élettársakra vonatkozó szabályozás

A bejegyzett élettársi kapcsolatok vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyeket a 2016/1104 rendelet szabályozza, amely számos tekintetben szó szerint megegyezik a 2016/1103 rendelet szövegével. Tekintettel arra, hogy e rendeletek 2019. január 29-én léptek hatályba, így meglehetősen korai és nehézkes állást foglalni abban a kérdésben, hogy indokolt volt-e két külön rendeletet alkotni, mindenesetre több mint szembeötlő az átfedés a két jogi aktus között. Ami a 2016/1104 rendelet kapcsán az alkalmazandó jog szabályozását illeti, az mind az egyes cikkek számozásában és elnevezésében, mind szövegében megegyezik a 2016/1103 rendelettel, ezért azokat szükségtelen újfent megismételni. Ugyanakkor a két rendelet között mutatkozik egy lényeges eltérés, ez pedig a felek jogválasztása hiányában alkalmazandó jog szabályozására vonatkozik: a 2016/1104 rendelet 26. cikke szerint az alkalmazandó jog megválasztásával kapcsolatos megállapodás hiányában a bejegyzett élettársi kapcsolat vagyoni jogi hatásaira azon állam jogát kell alkalmazni, amelynek joga szerint a bejegyzett élettársi kapcsolat létrejött. Kivételes esetben és az élettársak bármelyikének kérelmére a bejegyzett élettársi kapcsolat vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyben joghatósággal rendelkező igazságügyi hatóság úgy határozhat, hogy azon állam joga legyen irányadó, amelyben az élettársak utolsó közös szokásos tartózkodási helye jelentősen hosszú ideig fennállt, vagy amelynek jogára vagyoni jogi viszonyaik kialakításakor vagy megtervezésekor mindkét élettárs hivatkozott. E körülmények fennállását a kérelmezőnek kell igazolnia, és az is további feltétel, hogy ezen állam jogrendszere vagyoni jogi hatásokat társítson a bejegyzett élettársi kapcsolat intézményéhez.

A teljes körű elemzés érdekében szükséges megvizsgálni azt is, milyen indokok említhetők a bejegyzett élettársi kapcsolat vagyoni jogi hatásainak a házasságoktól való különálló szabályozása mellett. Ilyen érv, hogy az egyes tagállamok jogrendszere sokkal homogénebb a házasságkötés és a házasság felbontásának szabályozása tekintetében, mint a bejegyzett élettársi kapcsolat szabályozása ese-

tén.⁴⁵ Az Európai Unió jogalkotói e körülményt kellő súllyal vették figyelembe a 2016/1104 rendelet megalkotása során, amely preambuluma (29) bekezdése szerint e rendeletnek tiszteletben kell tartania a tagállamokban a bejegyzett élettársi kapcsolatok vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyek rendezésére alkalmazott eltérő rendszereket. A rendelet preambuluma e probléma szemléltetésére példaként hozza fel a *bíróság* fogalmát, amelyet tágan kell értelmezni, hogy abba ne csak a szó szoros értelemben vett, igazságszolgáltatási feladatokat ellátó bíróságok tartozzanak bele, hanem például egyes tagállamokban azok a közjegyzők is, akik a bejegyzett élettársi kapcsolatok vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos bizonyos ügyekben a bírósághoz hasonlóan igazságszolgáltatási feladatokat látnak el, továbbá azok a közjegyzők és jogi szakemberek, akik egyes tagállamokban a bejegyzett élettársi kapcsolatok vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyekben bíróság felhatalmazásával igazságszolgáltatási feladatokat látnak el.

A második érv ismertetése előtt szükséges kitérni a 2016/1104 rendelet preambuluma (16) bekezdésében foglaltakra, amely szerint a tagállamok joga eltérő tartalmat társít a házasságon kívüli együttélési formákhoz, és meg kell különböztetni egyrészt azon párokat, akik élettársi kapcsolatukat hatóság előtti bejegyzéssel intézményesítették, másrészt azon párokat, akik pusztán együtt élnek. Noha egyes tagállamok szabályozzák az utóbbiakat, azokat külön kell választani a bejegyzett élettársi kapcsolatoktól, amelyek hivatalos formája lehetővé teszi sajátosságuk figyelembevételét és az azokra alkalmazandó szabályok uniós jogszabályokban történő meghatározását. A belső piac hatékony működésének elősegítése érdekében fontos felszámolni az élettársi kapcsolatukat bejegyeztetett személyek szabad mozgását nehezítő akadályokat és különösen az e párok által vagyonuk kezelése vagy megosztása esetén tapasztalt nehézségeket. Álláspontom szerint azzal, hogy a bejegyzett élettársak kapcsolatának vagyoni jogi hatásait külön rendeletben szabályozza a jogalkotó, sőt ahogy a preambulum (16) bekezdése is fogalmaz, „a bejegyzett élettársak szabad mozgását nehezítő akadályokat fel kell számolni”, egy üzenetet ad át a számunkra, miszerint az Európai Unió értékrendjében nincs ragsor a házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat között, azaz a házasság nem előbbre való a bejegyzett élettársi kapcsolatnál. Ugyanakkor a jogalkotó – kellő tiszteletben tartva a tagállamok szuverenitásának érinthetetlen részét – a preambulum (17) bekezdésében leszögezi, hogy e rendelet egyetlen

⁴⁵ Az európai igazságügyi portál valamennyi tagállam tekintetében elvégzett egy 16 kérdésből álló felmérést. Lásd bővebben: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-hu.do

rendelkezése sem kötelezheti azokat a tagállamokat, amelyek joga nem ismeri a bejegyzett élettársi kapcsolat intézményét, hogy nemzeti jogukban előírják azt.

Az alkalmazandó jog szabályozásának dilemmái

Tekintettel arra, hogy mindkét rendelet 2019. január 29-én lépett hatályba, így korai lenne véleményt nyilvánítani a szabályozás különválasztásáról – különös-képp azért, mert az Európai Bizottság csupán 2027. január 29-ig köteles jelentést készíteni a rendeletek alkalmazásáról, illetve az esetleges módosítási javaslatairól az Európai Parlament, a Tanács és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság számára –, ugyanakkor egy fontos előírást ki kell emelni: a Bizottságnak egy jelentést már 2024. január 29-ig el kell készítenie abban a vonatkozásban, hogy a rendeletek mennyiben egyeztethetők össze az Alapjogi Charta 21. cikkében szereplő megkülönböztetés tilalmával. Eszerint tilos minden megkülönböztetés, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés. Álláspontom szerint az a tény, hogy az Európai Bizottság e tárgykörben három évvel előbb köteles jelentést készíteni, mint e két rendelet bármely más rendelkezése kapcsán, megmutatja, hogy az Európai Unió megfelelő hozzáállással és kellő empátiával nyúl e roppant érzékeny jogterülethez, s törekszik a megfelelő egyensúly és a megoldások megtalálására.

Álláspontom szerint ugyanakkor e kérdések túlzott jogpolitikai jellegű megközelítése könnyen hibás is lehet az Európai Unió részéről, mivel túlságosan háttérbe szoríthatja a szigorú értelemben vett jogi jellegű problémák megoldására való törekvést. Ilyen például, hogy a házassági vagyoni jogi rendszereket szabályozó 2016/1103 rendeletben a *házastársak* fogalomkör mellett szerepel a *házasulandók* fogalomkör is, amely számos hasonlóságot mutat az élettársak fogalomkörrel; ellenben bizonyos tagállamok nemzeti joga szerint az élettársak fogalomkör egyet jelenthet a *bejegyzett élettársak* fogalmával is, akik vagyoni jogi ügyeire viszont nem a 2016/1103, hanem a 2016/1104 rendelet alkalmazandó. Ekképp véleményem szerint bonyodalmat okozhat az egyes tagállami bíróságok előtti eljárásokban, hogy adott ügyben a 2016/1103 vagy a 2016/1104 rendelet szabályai alkalmazandók, attól függően, hogy a két ember közti kapcsolatot épp milyen együttélési formának minősíti az adott tagállam nemzeti joga. Ebből

a szempontból célszerűbbnek mutatkozott volna a nemzetközi párokat valóban egységesen kezelni, kapcsolataik vagyoni jogi hatásait egyetlen jogi aktusban szabályozni, de összességében ez egy roppant összetett kérdés, amelynek teljes bizonyossággal való megválaszolása még várat magára.

Összegző megállapítások a határon átnyúló végrehajtással összefüggésben

Az európai polgári eljárásjog fejlődési íve dinamikus, ugyanakkor a jogfejlődés jelenlegi szakasza – annak fentebb megvilágított kiforratlansága okán – valószínűleg még nem ad lehetőséget a következő szintre való továbblépéshez, a következő években az alkalmazandó jogra vonatkozó szabályozásnak teljes mértékben ki kell kristályosodnia, a tagállamok közti együttműködésnek pedig gördülékenyebbé, hatékonyabbá kell válnia. Emellett a határon átnyúló követelések sikeres végrehajtásának fokozása érdekében az európai polgári eljárásjog fejlődésén túl megkerülhetetlen az egységes európai polgári jog megvalósulásának kérdése is, amely jogpolitikai szempontból talán még érzékenyebb kérdés, mint amilyennek az egységes polgári eljárásjogi szabályok kialakítása tekinthető, hiszen emellett, hogy érinti a tagállamok szuverenitását, olyan nemzeti jogszabályok megváltoztatását vagy hatályon kívül helyezését vonhatja maga után, amelyeknek akár évszázados hagyományai vannak az adott tagállam jogrendszerében.⁴⁶ Ennek ellenére úgy gondolom, hogy amennyiben az Európai Unió belső piaca idővel még élénkebbé válik, úgy megkerülhetetlen lesz a polgári jog területén is egységes szabályozást kialakítani, különben csak súlyosbodnak azok a problémák, amelyeket a tagállami jogrendszerek közti különbségek okoznak a határon átnyúló követelések végrehajtása során.

Álláspontom szerint, ha nem is egységes „polgári törvénykönyv” formájában, de egy lassú, évtizedekig tartó folyamat eredményeképp bizonyos részterületeken létrejöhetnek a kompromisszumok a tagállamok között a polgári jog területén is, amely idővel összeállhat egy koherens egésszé. E folyamat sikerességéhez azonban mindenképpen szükséges az uniós jogrend nemzetek fölötti jellegének erősítése is.

⁴⁶ Az európai integrációt vagy az állami szuverenitást érdemes előtérbe helyezni? Legyen-e az Európai Unió nemzetek feletti, vagy a jövőben is a mostani formájában működjék tovább? A felvetés elemzéséről lásd részletesen: Hideg Milán István: Az Európai Unió közigazgatási szervezte az állami szuverenitás tükrében. *Közjogi Szemle*, 12. (2019a), 4.